

М. М. Ячменська

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., проф. А. В. Смітюх

НОВЕЛИ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО КОНЦЕСІЮ» ЩОДО ПЛАТЕЖІВ ЗА КОНЦЕСІЙНИМИ ДОГОВОРАМИ

Проекти державно-приватного партнерства є одним із способів розбудови національної інфраструктури. Така форма взаємодії держави та приватних інвесторів сприяє зменшенню навантаження на державний бюджет, покращує якість публічних послуг для суспільства та підвищує ефективність управління об'єктами державної та комунальної власності шляхом залучення інвестиційних ресурсів приватного партнера. Зокрема, досвід економічно розвинутих країн свідчить про ефективність державно-приватного партнерства для реалізації масштабних проектів в різних секторах економіки. Так, згідно статистичних даних European PPP Expertise Centre 2018 р. в Європі у проекти державно-приватного партнерства було залучено понад 14,6 млрд. євро [1].

Правове регулювання концесійної діяльності в Україні було представлено Законом України «Про концесії» 1999 р. [2], але цей Закон не відповідав вимогам часу. Зокрема, як стверджують у Проектному офісі з розвитку ДПП SPILNO при Міністерстві інфраструктури України, основними причинами низького залучення приватного капіталу є нестабільна економічна та політична ситуація, високий рівень інфляції, складність ведення бізнесу, неефективна взаємодія між державними та місцевими органами влади, низька купівельна спроможність населення, швидка зміна державної політики, відсутність досвіду та кваліфікованих спеціалістів у реалізації державно-приватних проектів, відсутність законодавчої стабільності та недосконалість, застарілість законодавства у сфері концесії [3].

Тому удосконалення правового регулювання концесійної діяльності та консолідації галузевого концесійного законодавства стало нагальною вимогою часу. У зв'язку з цим 03.10.2019 був прийнятий Закон України «Про концесію» [4]. Як зазначається в пояснювальній записці до закону: «В Україні жодного масштабного проекту на умовах концесії не було реалізовано, що значною мірою зумовлено недосконалістю, застарілістю та неузгодженістю законодавства в сфері застосування концесії та державно-приватного партнерства» [5].

У тому, що стосується фінансових умов реалізації проектів, що здійснюються на умовах концесії, треба звернути увагу на наступне.

Це, перш за все, види платежів за концесійними договорами, встановлені ст. 34 Закону України. Крім обов'язкової умови щодо платежів за суспільно значущі послуги, які концесіонер отримує від користувачів (споживачів) таких послуг, концесійним договором можуть бути передбачені платежі концесіонера на користь концесіодавця та/або платежі концесіодавця на користь концесіонера.

Закон України «Про концесії» 1999 р. не передбачав можливості здійснення платежів концесіодавцем на користь концесіонера [2].

Такі платежі за новим Законом можливі у випадку, якщо концесіонер не може отримати повне відшкодування здійснених ним інвестицій за рахунок користувачів (споживачів) послуг. Фактично це означає, що концесіодавець прийматиме на себе ризики підприємницької діяльності концесіонера. Така новела є, як мінімум, суперечливою.

Натомість платежі концесіонера на користь концесіодавця можуть включати концесійні платежі та/або одноразову фіксовану плату, визначену концесійним договором з урахуванням положень цієї статті. Таким чином,

новий закон закріплює можливість внесення концесіонером одноразового фіксованого платежу замість регулярних концесійних платежів (відповідно до п. 9 ст. 1 Закону України «Про концесію» концесійний платіж – це періодичний платіж, що здійснюється концесіонером відповідно до умов концесійного договору).

Якщо такі платежі все ж таки передбачаються концесійним договором, то вони можуть визначатися: як частка (у відсотках) отриманого концесіонером чистого доходу від провадження концесійної діяльності; як частка (у відсотках) вартості наданого об'єкта концесії, визначеної за результатами його ринкової оцінки; як фіксований платіж, що може залежати від обсягів товарів, робіт чи послуг, які надаються концесіонером; в іншій формі, що відповідає законодавству України. Також концесійний платіж може визначатися шляхом поєднання різних підходів до його розрахунку [4].

Таким чином, новий Закон України розвинув підходи, що були вперше закріплені Постановою Кабінету Міністрів України від 04.02.2016 № 130 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12.04.2000 № 639» [6], і які, на думку прес-служби Мінекономрозвитку втілюють перехід від радянської фондоддачі до ринкових формул розрахунків у залежності від доходу або вартості ринкових активів, оскільки саме такі підходи використовуються в розвинутих країнах світу» [7].

Відтепер спосіб розрахунку різниться в залежності від виду концесійного проекту: концесія на управління майном та/або добудови об'єкта незавершеного будівництва (brown-field проекти) та концесія на створення (будівництво) нових об'єктів (green-field проекти) з декількома опціями для brown-field проекту.

Нова метода критикувалась деякими науковцями, зокрема О. В. Цімошинська вказує на такі недоліки: відсутність обмежень щодо мінімального розміру концесійного платежу, встановлення концесійного платежу перед визначенням переможця конкурсу, що суперечить міжнародній практиці, невизначеності на законодавчому рівні періодичності проведення експертної оцінки об'єкта концесії (строк концесійного договору має становити не менше п'яти років та не більше 50 р., а, отже, стан, вартість майна протягом такого значного проміжку часу істотно змінюється), відсутності стимулів концесіонерів до збільшення доходів [8].

Як було зазначено вище, новий Закон запроваджує, окрім концесійних платежів, ще один вид платежу концесіонера на користь концесієдавця – одноразова фіксована плата. Як зазначається в законі така плата

встановлюється «з метою повного або часткового виконання зобов'язань балансоутримувача, для отримання додаткових надходжень до державного та/або місцевого бюджетів, для покриття витрат на підготовку проекту, що здійснюється на умовах концесії». Крім того, що такий платіж може виявитися єдиним платежем, що його концесіонер сплачуватиме концесієдавцю, викликає стурбованість відсутність будь-якого алгоритму щодо механізму формування одноразової фіксованої плати, що може стати передумовою для зловживань.

Теж саме стосується і плати за експлуатаційну готовність. В ст. 35 Закону України «Про концесію» перелічені види державної підтримки, одним із них є плата за експлуатаційну готовність. Для приватного інвестора, який бере участь у довгостроковому концесійному проекті, державна підтримка є важливою умовою концесійного договору, оскільки саме на концесіонері лежить переважна частина ризику попиту/пропозиції. Однак, ні в законі, ні на рівні підзаконних нормативних актів не встановлені правила, рекомендації формування розміру плати за готовність, тому це знов ж таки може призвести до корупційних ризиків.

Таким чином, новели Закону України «Про концесію» щодо платежів за концесійними договорами видаються такими, що потребують удосконалення.

Список використаної літератури

1. Максимчук К. Що стоїть на заваді концесіонерам? URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/derzhavnoprivatne-partnerstvo/shcho-stoyit-na-zavadi-koncesioneram.html> (дата звернення: 07.04.2020).
2. Про концесії : Закон України від 16.07.1999 № 997-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 41. Ст. 372.
3. Звіт проектного офісу з розвитку державно-приватного партнерства SPILNO. URL: https://www.slideshare.net/Easy_Business/spilno (дата звернення: 07.04.2020).
4. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 № 155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20> (дата звернення: 07.04.2020).
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про концесію» від 10.09.2019 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66278 (дата звернення: 07.04.2020).
6. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12.04.2000 № 639 : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.02.2016 № 130. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/130-2016-p> (дата звернення: 07.04.2020).
7. Уряд затвердив ринкову методіку розрахунку платежів за концесію. URL: <http://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=2cd8fed3-2a7d-4ac7-bb05-56c5d7659c7d&title=UriadZatverdivRinkovuMetodikuRozrakhunkuPlatezhivZaKontsesiiu> (дата звернення: 07.04.2020).
8. Цімошинська О. В. Методика розрахунку концесійних платежів за brown-field та green-field проектами концесії автодоріг за ціннісно-орієнтованим підходом. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2018/20.pdf (дата звернення: 07.04.2020).